

NOMINALIZAREA ȘI IMPLICAȚIILE RELAȚIONALE (CU APLICARE LA ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR)

Elementul predicativ suplimentar, parte de propoziție monosubordonată (Drașoveanu 1997, p. 155), se caracterizează sintactic prin subordonarea față de un substantival în prezența unui termen condiționant care împiedică adjectivul/substantivul de a fi atribut propriu-zis. Realitatea sintactică descrisă prin coexistența la nivelul aceluiași termen a unei relații sintagmatice (subordonatoare) și a unei relații asintagmatice¹, materializată de termenul condiționant (verb, substantiv, adjectiv), definește relația subordonatoare condiționată ce stă la baza construcției elementului predicativ suplimentar².

Descriind elementul predicativ suplimentar din perspectiva modului de construcție – primară³ și derivată – (GALR, vol. II, p. 185), gramaticile omit din categoria construcțiilor derivate acele structuri obținute prin nominalizare pe care le numim, în consecință, *structuri derivate secunde*. Elementul predicativ suplimentar ce antrenează nominalizarea ca modalitate de construcție are la bază structuri bipropoziționale aflate în raport de coordonare, structuri care au deja marcată poziția sintactică de element predicativ suplimentar:

*Actorul a apărut gol pe scenă... → Apariția lui (actorului) gol pe scenă...*⁴

Nominalizarea termenului condiționant din structura derivată „primă”⁵ conduce la o restructurare a unităților sintactice:

1. transgresarea subiectului din structura derivată „primă” în structura derivată „secundă” pe poziția unui atribut;

¹ Relația asintagmatică ce stă la baza realizării unui element predicativ suplimentar se materializează prin complementaritatea lexico-semantică a celor trei termeni ai sintagmelor.

² Acest tip de relație sintactică apare și în realizarea altor funcții sintactice: nume predicativ, atribut pronominal datival (D₁ posesiv), complement opozițional, complement de excepție. Vezi, în acest sens, Drașoveanu 1997, p. 155, Neamțu 1999, p. 114, *passim* și GALR 2005, vol. II – funcții sintactice realizate în „structuri ternare”.

³ Modelul de construcție „primară” se realizează prin variație causală concomitentă sau acord, în structuri care nu presupun omiterea lui *a fi*: *M-ai dat gata.* < **M-ai dat să fiu gata.*; *El vine ca delegat.* < **El vine și este ca delegat.* Vezi, pentru detalii privind modelul de construcție, Drașoveanu 1978, p. 20, și GALR 2005, vol. II, p. 290, *passim*.

⁴ Vezi, pentru aceste structuri și argumentarea lor, Gruță 2006, p. 140, *passim*.

⁵ Structurile derivate „prime” se obțin din structuri de bază bipropoziționale prin înlăturarea mărcilor predicativității din propoziții subordonate sau din propoziții principale aflate în raport de coordonare.

2. poziția sintactică de subiect în structura derivată secundă va fi ocupată de termenul condiționant nominalizat.

Restructurările sintactice la nivel sintagmatic nu conduc spre o altă funcție sintactică (compară: *A sosit **aseară**. → Sosirea lui **aseară**...; A trimis ajutoare **sinistraților**. → Trimiterea de ajutoare **sinistraților**...), ci avem de-a face tot cu un element predicativ suplimentar, dar care are pe poziția termenului condiționant un substantiv de origine verbală. Dualitatea lexico-gramaticală (verb – substantiv) permite unităților în cauză să funcționeze în structura derivată „secundă” ca termen condiționant. Menținerea aceleiași funcții sintactice nu implică și o reiterare a raportului sintactic specific elementului predicativ suplimentar din structura derivată „primă”.*

În cele ce urmează, propunem spre analiză câteva construcții cu element predicativ suplimentar, structuri care suscită discuții în stabilirea cazului și a mijlocului de relație:

- A. Plecarea *ei **desculță** la petrecere a fost o extravaganță*.
Plecarea *noastră **nepregătiți** în excursie era să ne coste viața*. (apud Gruiță 2006, p. 104)
- B. Numirea *lui (ca) **ministru** de externe al României i-a adus multe beneficii*.

În enunțul *Ea a plecat **desculță** la petrecere...* constatăm două fapte sintactice constante:

1. acordul adjectivului cu substantivul-subiect în gen, număr și caz;
2. prezența termenului condiționant (verb) va situa adjectivul pe poziția unui element predicativ suplimentar.

Prin nominalizarea termenului condiționant al structurii derivate prime *Ea a plecat **desculță** la petrecere...*, vom obține o structură similară celei pe care am supus-o analizei: *Plecarea ei **desculță**...* Despre un acord între substantivul de origine verbală *plecarea* și adjectivul *desculță* nu poate fi vorba, dovadă fiind segmentele: *Plecările ei **desculță**...* și *Plecatul ei **desculță**...*, în care se remarcă acest „dezacord” al adjectivului. De aceea, interpretarea formei adjectivale ca reprezentând un N_2 , conform analizei tradiționale, credem că nu se justifică din punct de vedere relațional. Elementul predicativ suplimentar *desculță* se va situa referențial față de atributul pronominal genitival (*ei*) în același fel ca termenul *desculță* față de substantivalul-subiect (*ea*).

Definind acordul între cuvintele care exprimă sensuri-notă cu cele exprimând sensuri noționale *acord total*, implicând toate categoriile gramaticale comune termenilor (gen, număr și caz), constatăm, în ceea ce privește situația de față, că acordul dintre pronumele în G_1 *ei* și adjectivul *desculță* este unul parțial, realizat doar în gen și număr, adjectivul având o formă cazuală de N_2/Ac_2 , nu de G_2 . „Dată fiind solidaritatea obligatorie a celor trei categorii antrenate în acord și realizarea lor sincretică, acest dezacord ar semnala că nu ar fi vorba nici de un acord în gen și

număr” (Neamțu 2005/2006) cu substantivalul prezent în text, ci cu o altă ipostază sintactică: un nume predicativ de aspect adjectival în care acordul este indiscutabil:

Plecarea ei care era *desculță* a fost o *extravaganță*.

Acceptarea unei astfel de soluții are ca efect deconstrucția structurii cu element predicativ suplimentar, de aceea considerăm că mult mai avantajos ar fi să admitem un tip de acord atipic, în care ipostaza cazuală să fie marcată de un N_2 *progenitival*, un N_2 care să facă oficiile unui G_2 .

O situație asemănătoare comportă construcțiile de tipul:

Plecarea noastră *nepregătiți* în excursie era să ne coste viața.

Revenirea ta *neînvinșă* din cele două deplasări a fost un real succes.

Pentru soluționarea acestor aspecte avem următoarele alternative:

1. Putem considera adjectivul *nepregătiți* ca fiind o reducere a unui fost nume predicativ în N_2 .
2. Pe baza echivalenței semantice dintre adjectivul pronominal posesiv și pronumele personal în exprimarea ideii de posesie (*noastră – lor, sa – lui*), am avea o formă de N_2 , dar care regizează un G_1 ⁶:

...plecarea băieților *nepregătiți*...

...plecarea lor *nepregătiți*...

...plecarea *noastră nepregătiți*...

În cazul structurii mai sus menționate ne găsim în situația unor adevărate compromisuri sintactico-morfologice, care ne obligă să facem abstracție de posibilitățile combinatorii ce comportă restricții impuse de natura morfologică a claselor de cuvinte, a categoriilor morfologice ale acestora: este ipostaza subordonării unui adjectiv față de alt adjectiv⁷.

Relația care se instituie între cei doi termeni adjectivali ai sintagmei în cauză, mediată de termenul condiționant *plecarea*, nu se realizează prin acord (substantiv cu substantiv nu se acordă, prin urmare nici adjectiv cu adjectiv). Mijlocul de subordonare intrapropozițional capabil să păstreze condițiile realizării elementului predicativ suplimentar se constituie ca un tip special de *nonflexiune secundă cazual-adjectivală*, în care vor apărea cazuri de ordinul doi (C_2), prime și secunde:

...plecarea *noastră* (Atribut adjectival, N_2') *nepregătiți* (EPS, N_2)...

⁶ Distribuția acestei unități în astfel de structuri îi dezvăluie, din punct de vedere formal, statutul de pronume.

⁷ Acest paradox se justifică numai atunci când pe poziția termenului regent se află un *adjectiv pronominal posesiv*, fenomen datorat statutului său morfologic controversat: din punctul de vedere al formei avem de-a face cu un *adjectiv*, iar din punctul de vedere al conținutului cu un *pronume*, datorită posibilității acestuia de a funcționa ca substituit.

În gramaticile de natură transformațională, structurile de acest tip nu ridică probleme cu privire la identificarea cazului elementului predicativ suplimentar, deoarece se afirmă că „adjectivul aflat pe poziția de predicativ suplimentar se acordă cu nominalul avansat în gen și număr, la fel ca în structura de bază”; „predicativul suplimentar nu se acordă cu nominalul avansat în caz, nici măcar dacă atât nominalul avansat, cât și verbul regent apar cu forma de genitiv-dativ” (GALR, vol. II, p. 296).

Acest acord parțial, în gen și număr, ușor sesizabil, nu caracterizează doar situația în discuție, ci pare a fi o tendință, ce apare și în alte limbi romanice, de reducere a flexiunii (*Venirea ei singură la spectacol...*; *plecarea ei de mică...*).

Un alt element predicativ suplimentar obținut tot prin nominalizare se aliniază și el *nonflexiunii* ca mijloc de subordonare intrapropozițională:

Nu m i r e a l u i (c a) *ministru* de externe al României i-a adus multe beneficii.

Pe baza identității referențiale dintre atributul pronominal genitival G_1 (*lui*), ca termen regent, și elementul predicativ suplimentar în N_1 (*ministru*) trebuie să acceptăm, prin analogie cu:

El a fost numit ministru (N_1 ", Eps) de externe al României⁸.

L-au numit ministru (Ac_1 ", Eps) de externe al României,

că acest N_1 se află pe o poziție nerealizată (și nerealizabilă în limbă) – la nivelul expresiei – a unui G_1 . În timp ce N_1 al atributului substantival nominativ (*Apa Vodislava*), care ocupă poziția unui G_1 (*Apa Vodislavei*), se încadrează în tipologia *nonflexiunii* prime, adică este un nominativ progenitival, elementul predicativ suplimentar din aceste construcții reprezintă o *nonflexiune cazuală secundă* (N_1 pro G_1 "). Realitatea sintactică a acestui nominativ atipic nu este singulară în sintaxa limbii române, ea apare tot pentru elementul predicativ suplimentar într-o construcție de tipul: *Îmi zice Ion*. sau *Mi se zice Ion*.

Diferența între cele două funcții sintactice nu se materializează la nivelul relatemului și nici prin modul în care se intercondiționează relațiile care generează un element predicativ suplimentar, ci aceasta privește statutul morfologic al termenului condiționant: substantiv, respectiv verb.

⁸ Un statut controversat în ceea ce privește mijlocul de relaționare și stabilirea relației sintactice condiționate are și structura ce se poate obține printr-o reducere participială pasivă: *El a fost numit ministru* (N_1 ", Eps) de externe al României. → *Fiind numit ministru de externe al României...* → *Numit ministru de externe al României...* Având în vedere că reducerile sunt fenomene interpropoziționale, numite „propoziții reduse”, putem accepta ca o funcție sintactică situată la nivel interpropozițional să se constituie într-un termen condiționant pentru o funcție sintactică realizată la nivel intrapropozițional? Situația de față este cu totul neobișnuită pentru sintaxa limbii române, deoarece un termen al sintagmei condiționate apare ca factor condiționant prin calitatea lui de substantiv, adjectiv, verb și nu ca funcție sintactică. Dacă pe poziția unui termen condiționant poate apărea și o funcție sintactică realizată la nivel interpropozițional, acest fapt rămâne să-l demonstrăm.

*Numirea (A) R₁ lui (B) R₂ ministru (C) de externe al României...*⁹
R₂ (AC, în care C element predicativ suplimentar) dacă R₁ (AB).

Acceptând între mijloacele de relație flexiunea cazuală secundă (Drașoveanu 1997, p. 130) (N₁" față de N₁', Ac₁" față de Ac₁'), nonflexiunea secundă (Neamțu 1982, p. 58) (N₁ proD" sau N₁ proG"), *nonflexiunea secundă cazual-adjectivală* (N₂' urmat de N₂"), acestea, deși nu se constituie într-o construcție simetrică a sistemului, marchează o mică parte dintre aspectele controversate specifice elementului predicativ suplimentar, ce antrenează ca mijloc de construcție sintactică și nominalizarea.

Această reconfigurare a elementului predicativ suplimentar din prisma termenilor condiționanți (verb, substantiv) și a relatemelor, alături de cele trei modalități de generare a unui element predicativ suplimentar, potrivit istoriei derivate, trebuie înțeleasă ca provenind din realitatea lingvistică ale cărei fapte gramaticale sunt în perpetuă funcțiune, nerespecând totdeauna etichetele prestabilite.

BIBLIOGRAFIE

- Drașoveanu 1967 = D. D. Drașoveanu, *Elementul predicativ suplimentar*, în CL, XII, nr. 2, p. 235-242.
Drașoveanu 1978 = D. D. Drașoveanu, *De la morfemul PE la un sistem al determinanților substantivului*, în *Probleme de sintaxă*, Cluj-Napoca, p. 11-32.
Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.
GALR 2005 = *Gramatica limbii române*, I. Cuvântul, II. Enunțul, București, Editura Academiei Române.
Gruică 2006 = G. Gruică, *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul și abuzul*, Pitești, Editura Paralela 45.
Neamțu 1982 = G. G. Neamțu, *Un nominativ prodatival*, în CL, XXVII, nr. 1, p. 55-59.
Neamțu 1999 = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale*, Cluj-Napoca, Editura Excelsior.
Neamțu 2005/2006 = G. G. Neamțu, *Probleme controversate de morfosintaxă a limbii române*. Curs ținut la Facultatea de Litere în anul universitar 2005/2006.

NOMINALIZATION AND RELATIONAL IMPLICATIONS (APPLIED TO THE *PREDICATIVE ADJUNCT*)

(Abstract)

Analyzing the typology of the constructions with predicative adjunct from the point of view of the syntactic operations involved in derivation, the author points out another way of construing a

⁹ GALR 2005, vol. II, p. 601 numește această poziție sintactică „atribut nemarcat cazual”, cu mențiunea că ar corespunde unui complement predicativ al obiectului sau unui predicativ suplimentar. Acceptându-se și menționându-se în mod explicit că acest *atribut* are ca termen regent un substantiv de origine verbală, ne întrebăm care este relatemul acestei funcții sintactice, dacă nu cazul. În condițiile în care cazul, în speță N₁, nu este relațional, atunci nu putem avea de-a face nici cu un *atribut*, ci cu o nonfuncție, ipostază la care trimite și calificativul „nemarcat cazual”.

predicative adjunct: *the nominalization* of the conditioning term – the verb, in the “prime” derived structure. Though the compulsory syntactic operations – the transgression of the subject in the “prime” derived structure into the “secondary” derived structure” on the position of an attribute and the nominalized conditioning term that becomes a subject in the secondary derived structure – do not lead to a different syntactic function, they involve different nominal subordination means in the Romanian language system: *the secondary non-flexion* and *the secondary case non-flexion*.

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21.*